

МАКСИМ ГОРЬКИЙ

KOLME

KERTOMUSTA

Максим Горький

Kolme kertomusta

http://www.litres.ru/pages/biblio_book/?art=25202783

Kolme kertomusta:

Содержание

Maksim Gorjki	4
Kaksikymmentä kuusi ja yksi	6
I	6
II	10
III	15
IV	20
Kain ja Artem	31
Конец ознакомительного фрагмента.	32

Maksim Gorky

Kolme kertomusta

Maksim Gorjki

Maksim Gorjki syntyi 1868 Nisjni-Novgorodin kaupungissa Keski-Venäjällä. Viiden vuoden vanhana kadotti hän isänsä, kymmenvuotiasna joutui hän myös äidittömäksi. Isoisä laittoi Maksimin suutarin oppiin. Mutta poika karkasi ja joutui ensin piirustajan, sitte pyhäinkuvien maalarin oppiin. Senkin ammatin hän jätti kesken sekä meni laivapojaksi erääseen Volga-höyrylaivaan. Siellä sai hän mestarikokilta lukea Gogolin, Uspjenskin ja Dumas vanhemman romaaneja. Kyökipojan toimi vaihdettiin puutarhurin ammattiin. Sekin jäi, kun halu opintoihin tuli niin suureksi, että hän päätti lähteä sitä tyydyttämään Kasaanin yliopistoon, jossa toivoi saavansa tieteitä harjoittaa maksuttomasti. Mutta tultuaan Kasaanissa huomaamaan semmoiset toiveet turhiksi, täytyi hänen taasen turvautua henkensä pitimeksi ruumiilliseen työhön, tällä kertaa leipurin ammattilaiseksi, saaden palkkaa kolme ruplaa kuussa. – Omasta kokemuksestaan sanookin hän leipurin ammattia kaikista raskaimmaksi. – Myös työskenteli hän puunhakkaajana, päiväpalkkalaisena ja kantajana. Aineellinen kurjuus sai hänet kerran semmoiseen epätoivoon, että ampui kuulun ruumiiseensa.

Siitä parannuttuaan rupesi hän hedelmäkauppiaaksi sekä yritteli huonolla menestyksellä monia muitakin elinkeinoja. Lopulta pääsi hän erään asianajajan, Laninin, kirjuriksi. Gorjki itse sanoo, että tämä mies vaikutti suuresti hänen henkiseen kehitykseensä.

Pian juuttui Gorjki kirjurin toimeenkin sekä lähti maailmata matkustelemaan. Niin taivalti hän kaupungista kaupunkiin, kylästä kylään, halki koko laajan Venäjän maan. Tultuaan kotikaupunkiinsa, julkaisi hän sanomalehdissä muutamia pikkukuvauksia. Ne herättivät hiukan huomiota. V. 1896 tuli Gorjki tuttavaksi kuuluisan kirjailijan Vladimir Korolenkon kanssa, joka avasi ihmisten silmät näkemään Gorjkin suuria kirjailijalahjoja.

Nykyään on Gorjki, lähinnä Tolstoita, Venäjän suurin ja enin luettu kirjailija.

Hänen kirjavan elämänkuvauksensa täydennykseksi on vielä mainittava, että hän hiljattain sai istua vankilassakin, valtiollisista syistä. Gorjki kuvaa etupäässä alhaisten: työväen luokan ja pikkuporvariston elämää eikä unhota yhteiskunnan hylkyväkeäkään. Hänellä on tarkka huomiokyky ja paljon kokemusta. Sitä on hän saanut matkoillaan ja seurustellessaan monellaisten ihmisten kanssa.

Kertomuksensa ovat ikäänkuin semmoisinaan leikatut tosielämästä, iloineen, suruineen, myötä- ja vastoinikäymisineen. Suuria yksinkertaisuudessaan ja todellisuudessaan.

Kaksikymmentä kuusi ja yksi

I

Meitä oli kaksikymmentä kuusi kappaletta – kaksikymmentä kuusi elävää konetta, suljettuna kosteaan kellariin, missä aamusta iltaan vanutimme taikinaa sekä leivoimme rinkelöitä ja kakkuja. Ikkunamme alla oli kuoppa, jota peittivät homeiset tiilikivet; puitteisiin oli ulkopuolelle naulattu tiheä rautalankaverkko, eivätkä auringon säteet jaksaneet tunkeutua jauhontomun tahraamien ruutujen läpi. Mestariimme oli naulannut rautalangat ikkunan eteen sen vuoksi, ettemme voisi antaa hiukkasta hänen leivistänsä kerjäläisille taikka nälkiintyneille, työttömille tovereille; mestariimme nimitteli meitä varkaiksi ja lurjuksiksi sekä syötti meille päivälliseksi lihan asemesta pilaantuneita sisuskaluja.

Ummehtunutta ja ahdasta oli tuossa kiviarkussa, matalan, painostavan, noesta mustan ja hämähäkin siimoja täynnä olevan katon alla. Raskaasti ja ikävästi kului aikamme noiden paksujen, liasta ja homeesta tahraisten seinien sisäpuolella... Kello viisi aamulla nousimme ylös haluttomina, uneliaina, ja jo kello kuusi istuimme tylsinä ja välinpitämättöminä pöydän ympärillä leipomassa rinkelöitä taikinasta, jonka kumppanit olivat nukkuissamme laittaneet valmiiksi. Ja koko päivän,

aina kello kymmeneen saakka ehtoolla, istuivat toiset meistä pöydän ympärillä kierrellen tuota kimmoista ainetta sekä samalla heilutellen itseään edestakaisin, ett'eivät jäsenet aivan jäykistyisi; toiset taas sekoittelivat jauhoja veteen. Ja koko päivän piti kiehuva vesi synkkämielistä porinaansa kattilassa, missä rinkilöitä keitettiin, ja paistajan lapio raapusteli nopeasti ja kiukkuisesti uunin pohjaa hänen viskoessaan liukkaita, keitetyitä taikinamöhkäleitä tulikuumille tiilikiville. Aamusta iltaan paloivat halot uunin toisella sivulla ja liekkien punainen hohde liehui seinällä, ikäänkuin meitä pilkaten. Tuo suunnaton uuni muistutti jonkun sadun hirviön muodotonta päätä, joka kohousi lattiasta ja aukoili tulta suitsevaa kitaansa, mistä kuuma höyry löyhysi vastaamme; ne kaksi mustaa vetoluukkua näyttivät tirkistelevän loppumatonta hyörinäämme, aivankuin pari silmiä – hirviön julmia, kylmiä silmiä, – tähystellen meitä alituisen ja samalla synkällä katseella, juurikuin väsyneinä näkemään orjia, joista ei enää ollut mitään inhimillistä toivottavana, vaan joita ainoastaan saatettiin halveksia ylpeän viisauden kylmällä ylenkatseella.

Päivän toisensa jälkeen seisoimme siellä tukehduttavassa, haisevassa ilmassa, jauhontomussa ja liassa, jota jaloissamme oli kulkeutunut pihalta sekä vanutimme taikinaa ja leivoimme rinkilöitä, joita kostutimme hiellämme ja vihasimme työtämme katkerasti, kiukkuisesti; emme koskaan syöneet omien käsiemme valmistetta, vaan nauteimme mielummin mustaa leipää. Istuen vastatusten pitkässä pöydässä – yhdeksän

kummallakin sivulla – liikuttelimme tuntikausia koneellisesti käsivarsiamme ja sormiamme; niin tottuneita olimme työhömme, ett'ei meidän koskaan tarvinnut tarkata, mitä teimme. Ja me olimme katselleet toisiamme ihan liiaksi, niin että kukin tunsii jok'ikisen rypynkin toveriensa naamassa. Ei meillä ollut mitään puhumista; olimmekin totuttaneet itsemme olemaan aivan vaiti, ellemme nimittäin riidelleet – sillä ainahan sitä jotakin torailemisen syytä löytyy, varsinkin työtovereilla. Mutta me riitelimmekin kovin harvoin, sillä mihinkäpä sitä ihminen kykenisikään, kun on puolikuolluksissa – kivikuvan kaltainen – ja työn kuorma tukahduttaa ajatuksetkin. Vaitioleminen on vaikeata ja kiduttavaa ainoastaan niille, jotka jo ovat sanoneet toisillensa kaikki eikä heillä enää ole mitään puhumista; – sitä vastaan ihmisille, jotka eivät milloinkaan ole paljoa puhuneet, on aivan helppoa olla ääneti. Mutta joskus me lauloimme, ja meidän laulumme alkoi siten, että joku kesken työtään äkkiä huokasi syvään niinkuin väsyksiin ajettu hevonen ja sitte hiljaa hyräillen alotti jonkun noista laahustavista lauluista, joiden lempeästi valitteleva sävelmä aina keventää laulajan sydäntä painostavaa raskasta kuormaa ja me toiset kuuntelemme ensin hiljaa hänen hyräilyänsä, joka leikuttelee ja sammuu raskaan kellariholvin alla niinkuin pienoinen tuli ulkona arolla koleana syksypäivänä, kun harmaa taivas riippuu lyijykaton maan yli. Sitte yhtyy toinenkin nuottiin ja nyt väreilee jo kaksi ääntä hiljaa ja surumielisesti kellariluolamme tunkkaisessa ilmapiirissä. Ja yht'äkkiä tarttuu useita ääniä samalla kertaa sävelmään ja se kohoaa kuin

hyökyaalto, tulee voimakkaammaksi ja äänekkäämmäksi sekä näyttää aikovan särkeä pirstoiksi kivivankilamme kosteutta tippuvat, paksut seinät...

Pian laulamme me kaikki kaksikymmentä kuusi. Korkeat, yhteensulaneet äänet täyttävät leipomon; kohta ei sävel tunnu enää sinne mahtuvankaan, se lyö seinästä seinään, ähkyy, itkee ja elähdyttää sydäntä, samalla sitä kalvaen hiljaisella kivulla, aukasee siinä taasen vanhat haavat sekä herättää kaihoisan kaipauksen... Laulajat huokaavat syvään ja raskaasti, yksi ja toinen vaikenee äkisti, kuuntelee kauan, miten toverit laulavat, sekä yhtyy sitte jälleen nuottiin. Jotkut laulavat silmät kiinni; kenties he kuvittelevat laulun leveätä, mahtavaa virtaa auringonpaisteiseksi, kauas etäisyyteen ulottuvaksi tieksi, jota myöten he itse vaeltavat.

Liekit uunissa lekuttelevat edelleen, leipälapio raappii tiilikiviä, vesi porisee kattilassa, ja tulen kajastus väräjäi seinällä, ikäänkuin tehden äänetöntä pilkkaa... Mutta me laulamme vieraila sanoilla tylsää suruamme, elävien olentojen raskasta ikävöimistä, auringon ryöstettyä valoa, orjien kaihoisaa kaipausta. Niin elimme me kaksikymmentä kuusi siellä alhaalla kellarissa ja olomme oli niin raskasta ja painostavaa, ikäänkuin koko se kolmikerrostalo yläpuolellamme olisi levännyt hartioillamme.

II

Mutta paitsi laulua, oli meillä muutakin hyvää, jotakin mitä rakastimme ja joka kenties korvasi meille auringon valon. Talomme toisessa kerroksessa oli koruompeluliike, jossa työskenteli joukko nuoria tyttöjä, ja siellä oli sisäpiikana kuudentoista vuotias Tanja. Joka aamu painautuivat pienet ruusuiset kasvot, joissa oli iloiset sinisilmät, leipomosta käytävään johtavassa ovesta olevaa lasinruutua vasten ja kirkas, ystävällinen ääni huusi:

"Vankiraukat, antakaa minulle hiukan rinkilöitä!"

Tuon hyvin tunnetun äänen kuullessamme käännymme kaikki sekä katselimme iloisesti ja hyväntahtoisesti noita viattomia tytönkasvoja, jotka niin tyytyväisinä hymyilivät. Meille oli tullut rakkaaksi tottumukseksi saada nähdä tuota lasinruutua vastaan painettua nenännipukkaa sekä noita pieniä valkeita hampaita, jotka loistivat hymyilevien, punaisten huulten välistä. Toisiamme tyrkkien ryntäämme ovelle aukaistaksemme sen hänelle, ja sitten astuu hän sisään sanomattoman herttaisena ja iloisena sekä asettuu eteemme esiliina kurotettuna ja pää hiukan vinossa, samalla yhtämittaa hymyillen. Pitkä, paksu, kastanjanruskea palmikkonsa on heilahtanut olkapään yli ja riippuu rinnalla. Ja me likaiset, mustat, rumat miehet katselemme ylös häneen – sillä kynnyks, jolla hän seisoo, on neljää askelta korkeammalla kuin leipomon permanto – ja toivotamme

hyvää huomenta sekä sanomme pari sanaa – aivan erityisiä sanoja, jotka yksinomaan häntä varten tulevat kielellemme. Puhuessamme hänen kanssaan, käy äänemme lempeämmäksi ja leikinlaskumme viattommaksi. Kaikki on erityistä silloin, kun se koskee häntä. Paistaja ottaa uunista lapion täyden paraiten paistuneita ja raskaimpia rinkelöitä sekä peittää ne osaavasti Tanjan esiliinaan.

"Varo vain, ett'et juokse päätäpahkaa mestariin!" varotamme me aina häntä. Hän vain nauraa veitikkamaisesti ja huutaa reippaasti:

"Hyvästi, vankirukat!" – sekä katoaa sitte nopeasti kuin pieni hiiri.

Siinä on kaikki... Mutta me juttelemme hänestä aivan ihastuksissamme vielä pitkän aikaa sen jälkeen ja sanomme tänään aivan samaa kuin sanoimme eilenkin ja jo kaikkina päivinä ennen, sillä hän ja me sekä kaikki ympärillämme on juuri samanlaista kuin eilenkin ja kaikkina päivinä... Hirveän tuskallista on elää niin, ettei mikään ympäristössä muutu, ja ellei tämä ijankaikkinen yksitoikkoisuus kerrassaan tapa sielua, tulee se päivä päivältä sietämättömämmäksi... Meillä oli aina tapana puhua naisista tavalla, joka toisinaan pani itsemmekin inhoamaan hävyttömiä, raakoja sanojamme; semmoinen puhetapa onkin helposti selitettävissä siten, että ne naiset, jotka tunsimme, eivät kenties olleetkaan paremman arvoisia. Mutta Tanjasta emme koskaan sanoneet pahaa sanaa – kukaan meistä ei olisi edes pilantekoon ryhtynyt hänen

läänsäollessaan; vielä vähemmän olisi kenenkään mieleen johtunut koskea häneen. Kenties johtui se siitä, että hän aina oli niin lyhyen ajan luonamme, – hän vilahteli silmiemme ohi kuten tähdenlento taivaalla, – taikka kenties myöskin siitä, että hän oli niin pieni ja niin sievä, ja kaikki, mikä on kaunista, herättää kunnioitusta raaimmissakin ihmisissä. Ja mekin, vaikkakin kovan työn vaikutuksesta tylsiksi kuormajuhdiksi muuttuneita, olimme kumminkin joka tapauksessa alkuaan ihmisiä ja semmoisina muiden kaltaisia siinä, ett'emme voineet elää ellei meillä ollut jotain, mitä saatoimme jumaloida. Häntä parempaa ei joukossamme ollut eikä meille alhaalla kellarissa eläjille osottanut vähintäkään huomiota kukaan muu kuin hän, – ei yksikään muu niistä monista ihmisistä, jotka asuivat talossa. Ja vihdoinkin – se kai olikin tärkein syy – katsoimme hänet tavallaan meille kuuluvaksikin; seikka, josta saimme kiittää yksinomaan rinkilöitämme. Me pidimme velvollisuutenamme antaa hänelle rinkilöitä, oikein lämpimiä ja ruskeita; se muodostui ikäänkuin jokapäiväiseksi uhriksi epäjumalallemme, totutuksi pyhäksi tavaksi, joka meidät päivä päivältä yhä lujemmin kiinnitti häneen. Paitsi rinkilöitä, annoimme myöskin Tanjalle monta hyvää ohjetta: pukea itsensä lämpimämmin, ei juosta niin vikkellä rappusissa eikä kantaa niin suuria puusylyyksiä. Hän kuunteli hymyillen neuvojamme ja vastasi niihin naurulla, mutta ei noudattanut niitä koskaan; emme me kumminkaan olleet hänelle siitä vihaisia, – me tahdoimme vaan osottaa, miten suuresti hänestä huolehdimme.

Usein hän kääntyi puoleemme jollakin anomuksella, kuten esimerkiksi pyytäen, että avaisimme raskaan kellarinoven taikka hakkaisimme puita, jotka kaikki, ynnä paljo muutakin, mitä hän vaan toivoi, toimitimme ilolla ja erityisellä ylpeyden tunteella.

Mutta kun kerran eräs meistä pyysi Tanjaa paikkaamaan hänen ainoaa paitaansa, äyhki tämä ylenkatseellisesti:

"Onko mokomaa kuultu? Se nyt vielä puuttuisi!.."

Nauroimme perinpohjaisesti tuolle tuhmalle hupakolle emmekä enää koskaan pyytäneet häneltä mitään. Me rakastimme häntä siinä kaikki. Ihminen tahtoo aina lahjoittaa rakkautensa jollekulle, vaikkakin tämä rakkaus toisinaan tuntuu kiusalliselta, toisinaan saastuttaa esineen tai myrkyttää sen elämän siksi, ett'ei kunnioitus sitä seuraa. Meidän täytyi rakastaa Tanjaa, sillä meillä ei ollut ketään muutakaan, jota olisimme voineet rakastaa.

Toisinaan koetti joku ottaa asian ylpeältä kannalta ja sanoi:

"Mutta minkätähden me oikein hemmottelemme tuota tyttöä? Eihän hänessä ole mitään erinomaista! Me teemme liian suuren numeron hänestä."

Mutta hänet, joka uskalsi tulla esiin moisella puheella, saatoimme me muut pian ja perinpohjaisesti järkiinsä. Meillä täytyi olla joku, jota rakastimme, – olimme sen löytäneet ja rakastimme sitä, ja sen, jota me kaikki kaksikymmentä kuusi rakastimme, täytyi olla loukkaamaton pyhyys jokaiselle; se, joka tässä asiassa piti vastakkaista mielipidettä, oli vihollisemme. Kenties ei rakastettumme ollut rakkautemme arvoinen, mutta meitähän oli kokonaista kaksikymmentä kuusi kappaletta, jonka

vuoksi tahdoimme, että se, joka oli meille kallisarvoinen, olisi myöskin pyhä muille.

Rakkautemme ei ole rasittavampaa kuin vihammekaan, ehkä juuri siitä syystä eräät ylpeät luonteet väittävätkin, että vihamme on mairittelevampaa kuin rakkautemme. Mutta jos niin on, miksi eivät he sitte pakene meitä.

III

Paitsi rinkiläleipomoa, oli mestarillamme myöskin sokerileipomo samassa talossa, ainoastaan ohuen seinän eroittamana meidän luolestamme. Mutta sokerileipurit – niitä oli neljä kappaletta – pysyttelivät meistä etäällä, sillä he pitivät ammattiansa ylhäisempänä kuin meidän, sekä sen johdosta olivat myös itse olevinansa parempia kuin me. He eivät tulleet koskaan luoksemme ja nauroivat ylenkatseellisesti kohdatessaan meitä pihalla. Emme mekään käyneet heidän luonsa, – mestari oli sen kieltänyt syystä, että hän pelkäsi meidän varastavan sokerileipiä. Me emme pitäneet sokerileipureista sentähden, että kadehdimme heitä – heidän työnsä oli keveämpää kuin meidän, he saivat enemmän palkkaa ja parempaa ruokaa kuin me, – heillä oli valoisa ja avara työhuone sekä olivat jokainen – vastakohtana meille – terveitä ja puhtaita. Me kaikki sitä vastoin olimme kasvoiltamme keltaisen kalpeita taikka harmaita, kolmella oli pahatauti ja jokusilla syyhy; erään oli luuvalo käpristänyt ihan koukkuiiseksi. Pyhäpäivinä ja vapaa-aikoina pukivat he yllensä hienot takit ja narisevat saappaat – kahdella oli harmonikkakin – sekä menivät kaupungin puistoon herrastelemaan. Meillä taas oli verhonamme likaiset rääsyt sekä jaloissa linttakengät tai niinivirsut, eikä poliisi päästänyt meitä kaupungin puistoon; mitenkä siis olisimmekaan voineet pitää sokerileipureista.

Sitte eräänä päivänä saimme luulla, että muuan heistä, se joka

uunista piti huolta, oli ruvennut ryypiskelemään sekä eropassit ja että tilalle oli otettu toinen, muuan entinen sotamies, jolla oli silkkinen liivi ja kultaisilla perillä varustettu taskukello. Me olimme äärettömän uteliaita näkemään semmoista keikaria ja toivossa, että edes vilahduksenkaan hänestä näkisimme, juoksimme yksi toisensa perästä alituiseen pihalla.

Mutta hän tuli itse meidän luoksemme. Hän aukasi ovelme potkaisulla ja astui kynnykselle sekä sanoi siitä:

"Jumalan rauha! Hyvää päivää pojat!"

Ovesta tunkeutuva kylmä ilma kietoutui paksun savun tavoin hänen jalkoihinsa, mutta hän itse seiso i kynnyksellä ja katseli siitä alas meihin; – vaaleiden, rohkeasti pystyyn kierrettyjen viiksien alta loistivat vahvat keltaiset hampaat. Hänen liivinsä oli todellakin ihmeellinen: – taivaansininen, kimeltelevä, kukkasellinen sekä varustettu punakivisillä napeilla. Ja kellonvitjat oli hänellä myöskin...

Hän oli kaunis mies, tämä sotilas, pitkä ja voimakas, punaposkinen; suuret vaaleat silmät katselivat kirkkaasti ja ystävällisesti. Päässä oli valkea, kovaksi tärkätty myssy, ja aivan pilkuttoman puhtaan esiliinan alta näkyivät uusimman muodin mukaisten, kiiltävien saapasten kärjet.

Vanhin sälli joukostamme pyysi kunnioittavasti, että hän sulkisi oven. Hän tekikin sen mukavan vetkaisesti sekä rupesi kyselemään mestaristamme. Me oikein kilpailimme keskenämme sanoaksemme hänelle, että mestari oli juonikas lurjus, veijari, rosvo ja verenimijä – kaikellaista, mitä vain voi

ja pitääkin sanoa työnantajastaan, mutta joka kumminkin on tarpeetonta tässä uudelleen mainita. Sotamies kuunteli viiksiänsä nykien ja silmissään lempeä, kirkas katse.

"Tässä talossahan on paljon tyttöjä...!" virkkoi hän yht'äkkiä.

Jotkut meistä naurahtivat kunnioittavasti, toiset virnistelivät himokkaasti ja muuan sanoi että talossamme on yhdeksän kappaletta tyttöjä.

"No, oletteko rakkaita ystäviä heidän kanssansa?" kysyi hän ja killisteli silmillään.

Taas me nauroimme, mutta tällä kertaa hieman pakollisesti ja hämillämme... Useat olisivat tahtoneet näyttäytyä sotamiehelle yhtä tuimina sydänten valloittajina kuin hänkin, mutta kukaan ei osannut eikä ymmärtänyt. Ikäänkuin tätä tunnustaakseen, lausui muuan: "Kuinka olisimme voineet ajatellakaan..."

"Niin, semmoinenhan on vähä liian vaikeata teille..." sanoi sotamies itserakkaasti ja katseli meitä tarkastellen... "Te ette ole sitä laatua... – teillä ei ole ryhtiä... ei ole ulkonäköä, niin sanoakseni! Ja naiset tahtovat, että miehen pitää näyttää joltakin... että hänellä on säännöllinen ruumis... sekä kaikki niinkuin pitääkin olla! Myöskin he pitävät voimakkaaisuudesta... väkevästä kädestä... tämmöisestä esimerkiksi..."

Hän veti oikean kätensä taskusta ja näytti meille kyynäspäähän saakka paljasta käsivartta... Se oli valkea ja voimakas sekä kullalta kimaltelevien karvojen peittämä.

"Jalat, rinta... kaikki pitää olla lujaa ja vahvaa... Myöskin täytyy olla säännöllisesti puettu, niin että se kauneus, mikä

ruumiissa on, näyttää joltakin... Minuun esimerkiksi ovat naiset aivan hullaantuneet. En minä heitä kehoita enkä houkuttele, – ne lentävät itsestään kaulaani, viisi kappaletta yhdellä kertaa."

Hän istui jauhosäkille sekä jutteli kauvan ja kaunopuheliaasti, miten ihastuneita naiset oikein olivat häneen ja kuinka osaavasti hän taisi niiden kanssa menetellä. Sitte hän meni, ja kun ovi oli kitisten sulkeutunut, istuimme me kauan hiljaa sekä ajattelimme häntä ja hänen kertomuksiansa. Vihdoin rupesimme kaikki yhtäikaa puhumaan ja tulimme yksimielisiksi siitä, että pidimme erinomaisesti hänestä. Miten alhainen ja siivo hän on, – tulee vain sisään, istuu ja juttelee! Ei kukaan ollut koskaan ennen tullut luoksemme, ei kukaan ollut niin ystävällisesti puhellut kanssamme... Ja me juttelimme lakkaamatta hänestä ja hänen vastaisesta menestyksestänsä koruompelijattarien luona, jotka, tavatessaan meitä pihamaalla, joko väistyivät sivulle huulet ylenkatseellisesti yhteennipistettyinä taikka kävivät suoraan päällemme ikäänkuin olisimme olleet tyhjää ilmaa. Me taas aina katselimme heitä ihailen, niin hyvin kartanolla tavatessamme kuin nähdessämme heidän akkunamme ohi kulkevan, puettuina talvisin pieniin, huomiota herättäviin myssyihin ja turkkinuttuihin sekä kesäisin kukitettuihin hattuihin ja käsissä kirjavat päivänvarjot. Mutta kostoksi puhelimme keskenämme heistä tavalla, joka, jos olisi tullut heidän korviinsa, olisi tehnyt heidät häpeästä ja vihasta mielipuoliksi...

"Kunhan ei hän vain myös Tanjuschkaa turmelisi!" sanoi

äkkiä vanhin sälli huolellisella äänellä.

Kuullessamme nämä sanat, vaikenimme kaikki ja hämmästyimme. Olimme silmänräpäykseksi unhottaneet Tanjan; – sotamies kauniilla, voimakkaalla vartalollaan oli ikäänkuin kaihtanut hänet meiltä. Sitte syntyi meluinen riita. – jotkut sanoivat, että Tanja ei alentuisi semmoiseen, toiset taas väittivät, ett'ei hän voisi vastustaa sotamiestä ja eräät ehdottelivat, että jos sotamies rupeaa tyttöä hännystelemään, pitäisi meidän hakata hänet mäsäksi. Lopuksi päätimme yksimielisesti pitää tarkkaa vaaria sotamiehestä ja Tanjasta sekä varoittaa tyttöä, niin että hän voisi olla varuillansa... Tämä teki lopun riidasta.

IV

Kuukausi oli kulunut. Sotamies leipoi sokerileivoksia, käveli koruompelijattarien kanssa ja tuli usein meille, mutta ei puhunut mitään valloituksistansa, vaan väänteli ainoastaan viiksiänsä ja nuoleskeli tyytyväisenä huuliansa.

Tanja tuli yhä vielä joka aamu rinkilöitä hakemaan ja oli iloinen, ystävällinen sekä rakastettava kuten ennenkin. Puhuimme hänen kanssaan sotamiehestä. – Tanja nimitteli häntä "mulkosilmäiseksi vasikaksi" ja se rauhoitti meitä. Olimme ylpeitä työstämme, samalla kun näimme, kuinka koruompelijattaret riitelivät sotamiehestä. Tanjan käytös kohotti meitäkin omissa silmissämme, ja ikäänkuin matkiaksemme tyttöä, aloimme myöskin kohdella sotamiestä jonkunlaisella halveksimisella. Mutta Tanjaa me rakastimme vielä enemmän kuin ennen sekä tervehdimme häntä aamusin entistä iloisemmin ja sydämellisemmin.

Kerran tuli sotamies meille hiukan hiprakassa, istui ja purskahti nauramaan, ja kun me kysyimme tuommoisen iloisuuden syytä, sanoi hän:

"Kaksi tytöstä... Lidka ja Gruschka... ovat tapelleet minun takiani. Miten ne pieksivät toisiansa! Ha, ha, ha! Kiskoivat hiuksista ja kaatuivat kumoon porstuassa... toinen makasi allapäin, toinen päällä... ha, ha, ha! Raappivat toistensa naamaa ja repivät vaatteet repaleiksi... Se oli nähtävää... olisi voinut

nauraa itsensä pilalle! Minkähän vuoksi ei akkaväki koskaan osaa tapella säädylisellä tavalla? Miksi he aina kynsivät, miksi?"

Tuossa istui hän penkillä, terveenä ja hupaisena sekä nauroi. Me olimme vaiti. Tällä kertaa oli hänessä jotain, mikä meitä kiukutti.

"Perhana, miten hyvä menestys minulla on naisten luona. Sille voi nauraa itsensä piloille. Minun tarvitsee vain vilkahuttaa silmäni, niin jo on asia valmis. Piru vieköön, ellei se ole totta!"

Hän kohotti valkeat, kullalta loistavilla karvoilla peitetyt käsivartensa sekä läimähytti niillä polviinsa ja katseli meitä niin hauskan hämmästyneillä silmäyksillä, kuin olisi hän itsekkin ihmetelty menestystänsä kauniin sukupuolen luona. Täysinäiset punakat kasvot paistoivat itsetyytyväisestä riemusta ja huulet maiskuttelivat himokkaasti.

Paistaja raapasi äkäsesti uunilapiolla takkakiveä sekä virkahti pilkallisesti:

"Pienten kuusenvesojen nyhtämiseen ei tarvita suurtakaan voimaa, mutta koetahan kerran käydä kiinni oikeaan honkaan...!"

"Onko se tarkoitettu minulle?" kysyi sotamies.

"Kyllä."

"No, mitä sinä tahdot sillä sanoa?"

"En mitään... se johtui vain kiireessä mieleeni."

"He, vuotapas! Mitä sinulla on hampaasi kolossa? Mikä se honka on?"

Paistaja ei vastannut mitään, vaan rupesi innokkaasti

häärimään uunin kanssa. Hän heitteli sisään keitetyt rinkilät sekä otti ulos jo paistuneet ja viskeli ne melulla lattialle, jossa poikaset pujottelivat niitä niininauhoihin. Hän näytti tykkänään unhottaneen sekä sotamiehen että keskustelunsa. Mutta sotamies kävi yht'äkkiä kovin levottomaksi. Hän nousi ylös ja meni uunin viereen, missä oli vähältä saada nyhjäyksen rintaansa leipälapion varresta, joka hermostuneesti heilui ilmassa.

"Sinun täytyy sanoa, mitä sinä oikein tarkoitat! Sinä olet loukannut minua... Minua ei kykene kukaan vastustamaan... kuuletto sinä, ei kukaan! Ja sinä tulet minulle sanomaan semmoisia hävyttömiä sanoja..."

Hän näytti loukkaantuneen oikein todenperäisesti. Kenties ei hänellä ollutkaan mitään muuta ylvästelemistä kuin naisten hullaamiskykynsä; kenties oli se hänessä ainoa elinvoima, joka sai hänet tuntemaan itsensä eläväksi ihmiseksi.

Löytyy ihmisiä, joille ruumiillinen taikka henkinen sairaus, joka heitä vaivaa, on paras ja arvokkain elämässä. He laahaavat sitä mukanaan koko elämänsä ajan, elävät yksinomaan siinä, saavat ravintonsa siitä, valittavat sitä muille ja siten kääntävät huomion itseensä, saavuttavat toisten ihmisten osanottavaisuuden, ja se on ainoa, josta he välittävät. Ota heistä tämä sairaus, paranna heidät, niin he tulevat onnettomiksi sentähden, että menettävät ainoan elämänharrastuksensa ja jäävät aivan tyhjiksi. Ihmisen elämä on toisinaan niin köyhää, että hän tahtomattaan joutuu pitämään virheitänsä hyveinä ja elämäänsä niissä, – valhettelematta voi sanoa, että ihmiset joskus

tulevat henkisesti raajarikoiksi pelkästä ikävystymisestä.

Sotamies oli, kuten sanottu, vakavasti loukkaantunut sekä kävi yhä paistajan kimppuun huutaen:

"Sinun täytyy sanoa, mitä sinä tarkoitat?"

"No, sanon sen!" vastasi tämä nopeasti.

"Sano sitte!"

"Tunnetko Tanjaa?"

"Tunnen, – kuinka niin?"

"Häntä minä tarkoitan! Koeta kykyäs häneen!"

"Pyh, se kai on pikkuasia minulle!"

"Saadaan nähdä!"

"Sinä saat nähdä! Ha, ha, ha!"

"Saat rukkaset..."

"Kuukauden sisässä on hän minun!"

"Semmoinen lörpöttelijä, sotamies."

"Neljässätoista päivässä! Minä näytän teille... Onpahan otuskin tuo Tanja, pyh!"

"Mene tiehes täältä... olet tiellä!"

"Neljässätoista päivässä on kaikki valmista."

"Lähde siitä, sanon minä!"

Paistaja raivostui ja löi leipälapiolla sotamiestä. Tämä vetäytyi säpsähtäen taaksepäin, katsahti meihin, oli vaiti silmänräpäyksen ajan ja sanoi sitte matalalla, onnettomuutta ennustavalla äänellä: "No, hyvä!" sekä meni sen jälkeen matkaansa.

Riidan aikana olimme me toiset olleet hiljaa ja kuunnelleet hartaasti. Mutta heti, kun sotamies oli mennyt, rupesimme

kovaäänisesti ja vilkkaasti puhelemaan.

"Nyt sinä teit tuhoja, Pavel!" sanoi joku paistajalle.

"Tuki kitas ja hoida asias!" tiuskasi tämä vihoissaan.

Älysimme, että sotamies oli saanut iskun arimpaan paikkaansa ja että Tanjaa uhkasi vaara. Mutta samalla tunsimme hauskaa, jännittävää uteliaisuutta: – kuinkahan tässä tulee käymään? Mahtaakohan Tanja kyetä vastustamaan sotamiestä? Melkein kaikki puhkesimme lopulta vakuutuksen:

"Tanjako? Kyllä hänessä on vastustusvoimaa! Häntä ei otetakaan paljain käsin!"

Tunsimme vastaansanomaton halua koetella epäjumalamme voimaa ja luotettavuisuutta sekä yritimme innokkaasti vakuutella toisillemme, että hän tulisi eroamaan voittajana temmellyksestä. Jopa meistä tuntui, ett'emme olleet oikein riittävästi kiihottaneet sotamiestä, vaan että hän saattaisi ehkä unhottaakin riidan, ellemme vielä enemmän ärsyttäisi hänen itserakkauttansa. Siitä päivästä saakka elimme eräänlaisessa hermostuneena odotustilassa, jommoista emme koskaan ennen olleet kokeneet. Riitelimme päivät päästänsä ja siten ikäänkuin teroitimme ymmärrystämme, tulimme kielevämmiksi ja opeimme paremmin lausumaan ajatuksemme. Tuntui siltä kuin pelaisimme pahalaisen kanssa rohkeata peliä, jossa panoksena meidän puoleltamme oli Tanja. Ja kun toisilta sokerileipureilta kuulimme, että sotamies oli ruvennut oikein uhka tavalla hakkailemaan "meidän Tanjaa", tunsimme kutittavaa mielihyvän tunnetta, ja jännityksemme tuli lopulta

niin suureksi, ett'emme edes huomanneet, kuinka mestari, käyttäen hyväkseen kiihotustilaamme, lisäsi työtaakkaamme neljällätoista taikinapuudalla vuorokaudessa. Työ ei näyttänyt meitä enää väsyttävänkään. Tanjan nimi oli päivät pitkään huulillamme ja aamusin odotimme häntä omituisen kiihkeästi. Emme olisi oudoksuneet, vaikka hän yht'äkkiä olisi astunut sisään, ei enää entisenä Tanjana, vaan kokonaan vieraana ihmisenä.

Emme puhuneet hänelle mitään riidasta. Emme myöskään mitään kyselleet, vaan kohtelimme häntä kuten ennenkin, ystävällisesti ja sydämellisesti. Suhteeseemme häneen ja entisiin tunteisiimme oli kuitenkin hiipinyt jotain uutta ja vierasta: – kalvaavaa uteliaisuutta, terävää ja kylmää kuin teräsveitsi...

"Tänään on aika täysi, veljet!" sanoi paistaja eräänä aamuna työhön ryhtyessään.

Tiesimme sen aivan hyvin ilman hänen muistutustaankin, mutta kumminkin hätkähdimme.

"Katselkaa Tanjaa tarkasti, – hän on kohta täällä!" sanoi hän. Joku toinen virkahti säälivällä äänellä:

"Nähneekö tuota silmillä?"

Sitte me taas rupesimme riitelemään, kiukkuisesti ja rähisten. Tänään vihdoinkin saisisimme tietää, kuinka puhdas ja lialle vastustuskykyinen oli se astia, johon olimme kätkeneet paraan, mitä omasimme. Vasta tänä aamuna oikein tunsimme, että pelasimme korkeata peliä ja että tämän puhtauskokeen kautta saattaisimme menettää epäjumalamme ainiaaksi. Joka

päivä olimme kuulleet, että sotamies ahdisteli yksipäisesti Tanjaa, mutta miten olikaan, ei kukaan ollut tullut kysyneeksi tytöltä, miten hän suoriutui taistelussa. Joka aamu säännöllisesti, kuten ennenkin, oli hän saapunut rinkilöitänsä noutamaan, ollen aina entisen kaltainen.

Myöskin tänä päivänä kuulimme hänen äänensä:

"Vankiraukat! Minä olen täällä..."

Kiiruhdimme avaamaan, mutta kun hän tuli sisään, otimme me hänet vastaan – vastoin tavallisuutta – vaijeten. Tirkistelimme lakkaamatta häneen emmekä tienneet mitä meidän tuli sanoa taikka kysyä. Synkässä rivissä, sanaa sanomatta seisoimme Tanjan edessä. Hän silminnähtävästi hämmästyi tästä tavattomasta vastaanotosta; – vilahdukselta huomasimme, että hän kalpeni, kävi levottomaksi ja hämilleen sekä vihdoinkin kysyi pakollisella äänenpainolla:

"Mika teidän on?.. Minkätähden olette niin merkillisiä?"

"Entä itsesi?" kysyi paistaja synkästi.

"Minunko? – mikä minun olisi?"

"E-ei... mikään..."

"No niin... anna sitte pian rinkilät!"

Ei koskaan ennen ollut hänellä ollut näin kiirettä.

"Ehditäänpä tässä!" sanoi paistaja liikkumatta paikastaan ja kääntämättä silmiään hänestä.

Mutta silloin pyörähti tyttö ympäri ja puikahti vikkelästi ulos. Paistaja otti lapion ja, kääntyen uuniin päin, sanoi tyynesti:

"Näyttää olevan valmista!.. Kirottu sotamies... sellainen

lurjus..."

Ikäänkuin lammasmaa tungeksimme tyrkkien toisiamme pöytämme ääreen, istuimme alas hiljaa ja ryhdyimme haluttomasti työhön. Yht'äkkiä alotti muuan:

"Kenties Tanja kuitenkin..."

"Hiljaa! Siitä ei enää puhuta!" räyskäsi paistaja.

Tiesimme kaikki, että hän oli viisas mies, viisaampi kuin me muut. Saimme sentähden hänen sanoistansa varman makuutuksen siitä, että sotamies oli voittanut... Siksi olimme suruissamme ja pahoilla mielin.

Kello kaksitoista – juuri kuin söimme päivällistä – tuli sotamies. Hän oli hieno ja keikarimainen, kuten tavallisesti, Hän katseli meitä rohkeasti silmiin. Mutta meitä hävetti katsoa häneen.

"No, arvoisat herraseni, haluatteko, että näytän teille, mihin pulska ja rohkea sotamies kykenee?" sanoi hän ja naurahteli kopeasti. "Tulkaa eteiseen ja katselkaa raosta...! Ymmärrätekö?"

Kiiruhdimme ulos ja tyrkimme toisiamme hakiessamme pihalle johtavasta lautaseinästä rakoja, joihin voisimme sovittaa silmämme. Emme tarvinneetkaan kauvan odottaa... Tanja tuli pian, kävellen pihan poikki nopein askelin ja kasvoilla huolekas ilme. Hän hypähteli liasta ja sulaneesta lumesta muodostuneiden pikku lätäkköjen yli sekä pistäysi vihdoinkin alas kellariin. Sitte tuli sotamies, vihellellä, kädet taskussa ja hitaasti. Hänkin meni kellariin.

Satoi ja me katselimme, kuinka sadepisarat putoilivat lätäköihin, muodostaen niiden kalvoon pieniä renkaita. Se oli harmaa, kostea ikävä päivä. Katoilla oli vielä lunta, mutta maa oli täynnä tummia likapilkkuja. Myöskin kattojen lumella oli likaisenruskea värivivahdus. Sade tipahteli hitaasti ja surumielisesti; meistä tuntui kylmältä ja ikävältä seisominen siinä ja odottaminen.

Ensiksi tuli ylös kellarista sotamies, hän käveli pihan poikki verkkaisin askelin ja kädet taskuissa, aivan samoin kuin ennenkin.

Sitte tuli Tanja. Hänen silmänsä... todellakin hänen silmänsä loistivat ilosta ja onnesta sekä huulet hymyilivät. Hän käveli ikäänkuin unessa, liikkuen eteenpäin epävarmoin askelin...

Tätä emme voineet tyynesti kärsiä. Kaikki samalla kertaa hyökkäsimme pihalle, jossa aloimme vimmatusti viheltää ja kiukkuisesti rääkyä. Huomatessaan meidät Tanja säpsähti ja seisahti kuin kiinninaulittuna likaan. Me ympäröimme hänet sekä huusimme hänelle säälimättä ja vahingoniloisina rumia haukkumasanoja ja siivottomia puheenparsia.

Emme huutaneet kovaa emmekä nopeasti, sillä näimme, ett'ei hän pääse pakoon, vaan täytyy hänen, saarroksissamme ollen, kuulla pilkkaamme niin kauvan, kun me sitä jatkamme. En tiedä, miksi emme lyöneet häntä. Hän seiso i keskellämme ja käänteli päätänsä puolelta toiselle, ikäänkuin paremmin kuullaksensa solvauksiamme. Ja me – me singahuttelimme yhä kiukkuisemmin likaisia ja myrkkyyisiä sanoja häntä kohden.

Väri katosi hänen kasvoistansa. Nuo sinisilmät, jotka vast'ikään säteilivät onnea, seisoivat nyt selkiselällään, rinta läähätti raskaasti ja huulet tärisivät.

Mutta me piiritimme häntä yhä ja kostimme siitä, että hän oli meiltä varastanut. Hänhän kuului meille ja me olimme antaneet hänelle paraan, mitä omasimme; ja vaikkakin tuo paras oli ainoastaan kerjäläisen muruja, niin oli meitä kumminkin kaksikymmentä kuusi ja hän vaan yksi, siksi ei löytynytäkään niin tarpeeksi julmaa kidutusta, joka olisi voinut sovittaa hänen rikoksensa. Voi, miten me parjasimme häntä!.. Hän vain oli vaiti sekä katseli meitä pelokkain silmäyksin ja koko ruumiinsa värisi.

Me nauroimme, ulvoimme, paruimme... Väkeä alkoi kokoontua paikalle...

Muuan meistä nykäisi Tanjaa nutun hihasta...

Silloin leimahti hänen silmissänsä äkkiä. Hän vei hitaasti kätensä päähänsä ja silitti hiuksiansa sekä huudahti kovaäänisesti ja levollisesti meille vasten naamaa: "Voi teitä vankiraukkoja!" Ja sitte hän käveli suoraan meitä kohden niin varmasti ja luontevasti, ikäänkuin emme olisikaan seisonet hänen tiellään. Siksi ei meidän joukossamme ollutkaan ketään, joka olisi häntä estänyt menemästä tiehensä.

Päästyänsä piirimme ulkopuolelle huusi hän päätään edes kääntämättä ja sanomattoman ylenkatseellisella äänellä:

"Mokomakin roskaväki... että pitääkin löytyä noin kurjia..."

Sen sanottuaan hän meni. Mutta me seisoimme keskellä pihaa liassa ja sateessa, harmaan, pilvisen taivaan alla.

Sitte me hiljaa astelimme takaisin kosteaan kellariimme. Samaten kuin ei ennenkään, ei aurinko nytkään paistanut akkunaimme läpi eikä myöskään Tanja tullut enää koskaan meidän luoksemme.

Kain ja Artem

Kain oli pieni, ketterä juutalaisäijä. Hänen päänsä oli suippo ja kasvonsa laihat, keltaiset; poskia ja leukaa peitti punaiset, harjasmaiset suortuvat, joiden välistä hänen naamansa pisti esiin niinkuin vanhasta, perin kuluneesta plyyssikehyksestä, jonka yläpään muodosti hänen likaisen lakkinsa lippa.

Tämän sekä punertavien, takkuisten kulmakarvain alapuolella vilkkui kaksi pientä harmaata silmää. Harvoin nämä jaksoivat kauvan kiintyä saman esineen katselemiseen, vaan alati ne joutuun pyörähtelivät puolelta toiselle, kaikkialle jakaen puoleksi arkaa, puoleksi ystävällistä ja liehakoivaa hymyään.

Jokainen, joka näki tämän hymyilyn, käsitti paikalla, että vallitsevana äijän tunteista oli pelko, pelko kaikkea ja kaikkia kohtaan, pelko, joka milloin hyvänsä voi muuttua kauhuksi. Ja sen vuoksi kiiruhtivat kaikki, jotka eivät olleet liian laiskoja kiusatakseen pientä juutalaisäijää, singahuttelemaan hänelle häijyjä kompasanoja ja nenäkkäitä huomautuksia, vielä lisätäkseen hänen pelkoansa, joka ei näyttänyt asuvan pelkästään hänen hermoissaan, vaan myös hänen purjekankaasta ommellun, alinomaa liikahtelevan mekkonsa poimuissa, mekon, johon hänen nahan kaltaiseksi kuivunut vartensa kääriytyi aina varpaisiin saakka.

Конец ознакомительного фрагмента.

Текст предоставлен ООО «ЛитРес».

Прочитайте эту книгу целиком, [купив полную легальную версию](#) на ЛитРес.

Безопасно оплатить книгу можно банковской картой Visa, MasterCard, Maestro, со счета мобильного телефона, с платежного терминала, в салоне МТС или Связной, через PayPal, WebMoney, Яндекс.Деньги, QIWI Кошелек, бонусными картами или другим удобным Вам способом.